

pingavskih konjih pa kodrasta žima nima nikakega pomena, ker ti konji i tako niso plemenite krvi.

Vprašanje 59. Imam pol hektara veliko njivo, katero bi rad izpremenil v travnik. Zemlja je pusta kremenica, njiva leži ob bregu proti severu, in sicer kakih 800 m² nad morjem. Blagovolite mi odgovoriti: Katera travna semena in koliko bi jih moral sejati na ta prostor? (J. T. v Cr. V.)

Odgovor: Travnih in tudi vseh vrtnih semen doboste popolnoma svežih in kalivih pri gosp. Josip Lenarčiču na Vrhniki, kateri Vam bode tudi prav rad povedal, koliko in katerega semena rabite za svoja tla.

Vprašanje 60. Namenil sem si saditi na njivo, katero sedaj izpremenim v travnik, sadno drevje. Zemlja je rjava in sviščasta. Ker sama ta zemlja po mojem mnenju ni pripravna za mlado drevje, prosim pouka, kako drevje saditi in kedaj, da bode potem dobro uspevalo? (J. R. v Kol.)

Odgovor: Iz popisa posnemamo, da je Vaša zemlja rahla in gorka. V tako zemljo drevje saditi je najboljšo jeseni. Ako je zemlja slaba, nasuti je okoli korenin druge rodne ali pa kompostne prsti. V slabi zemlji priporočamo Vam potem vsako leto drevju gnojiti, in sicer ali mu po zimi pognojite z gnojnico ali pa natosite jeseni okoli debel gnoja, katerega pomladi proč pograbite ter zemljo okoli drevja okopljite.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

156.

Avstralec.

Ni ga naroda na zemlji, kateri bi stal na tako nizke stopnji naobraženja, kakor stoji Avstralec. Ta narod bode gotovo preje ali sleje do celega izginil s površja zemlje, ker ne more kratko in malo dohajati kulture, katero so mu Evropejci prinesli. Pri prastanovnikih avstralijskih se najbolje vidi, na koliko je človeški napredek in razvoj navezan na zemljišče, na katerem stanuje, in na okolico, katera ga obkoljuje.

Avstralija je v velikem Oceanu na južnej strani pod ravnikom. Ondi je poletje, ko imamo mi zimo in narobe. Podnebje je podobno onemu v južnej Španjolske. Cela Avstralija je samo za šestinko manjša od Evrope. Obale niso posebno vdrte, in plovnih rek ima zelo malo. Notranjost Avstralije je velika in žalostna pustinja in samo obale so prikladne gospodarstvu.

V Avstraliji ni bilo ne ene živali, katero bi človek mogel ukrotiti in kot domačo žival rediti. In tako je

priroda sama zavirala Avstralca, da se ni mogel dokopati do pastirja in poljedelca. Edina domača žival bi še bila avstralijski pes (dingo), ki je lisici močno podoben. Od sesavca nahajamo tu posebno vrečarje, ki imajo na trebuhu vrečo, v katerej nosijo mladiče. Avstralec jih mnogo lovi radi hrane. Spomina vreden je tu še čudoviti kljunaš; sesavec je to najnižjega ustrojstva, pri katerem se je gobec razvil kot ptičji kljun. Ptičev, želv in drugih nižjih živalij je v Avstraliji dosta.

Tudi rastline ni v Avstraliji nobene, katero bi mogel človek vzgajati, da ga hrani.

Avstralec je radi slabe in neredne hrane slabo razvitega telesa. Zelo je mršav, nevisokega stasa, debelih in zabreklih usten in sploščenega nosa. Koža mu je navadno temnorjava ali črna, in izpiravanje njegovo je zelo zoprno. Las je črnih in po nekoliko kodravih. Avstranci hodijo radi blagega podnebja brez obleke in samo v hladnejših krajih se ogrinjajo po zimi s kožami. Vsa njihova moda je to, da si glavo lepšajo s peresi, zobovi ali repom kake živali, da si tetovirajo telo in je namažejo s prsteno bojo. Stanovanja avstralčeva so najjednostavnejša, ki si jih misliti moremo. Skriva se v podmole, votline, potika se po gostem grmovju in po votlih drevesih. Ako si vendar postavi kolibo, zgradi jo od skorje drevesne. Hrana avstralčeva je zelo slaba, je vse, kar se samo jesti da. Njemu se nič ne gabi. On se nasladi s podganami, netopirji, gošaricami, kačami, pticami, črvi in gosenicami. Hrano navadno opeče, ali na snažnost nič ne gleda.

Z jednostavnim načinom življenja je v najožje zvezi tudi ta okolnost, da Avstralec nima pravega orodja in orožja. Nož in sekiro si napravlja od kremenca, s takim orodjem seka drevje in reže meso. Za lov ima dolgo kopje, in na vrhu kopja naveže ali nasadi ostrih zob od katere živali, in s tem ribe ubija, dočim za zver zabije na kopje ostre ribje kosti ali trd kamen.

Da se Avstralec ni bolje razvil, temu ni on sam toliko kriv, kolikor priroda, kajti ni neumen. Ob takih okolnostih ni se on se ve da mogel duševno razviti, ali vendar pokazuje v svojem jednostavnem življenju veliko urnost in prebrisanost. Glad je glavna in edina spodbuja, ki Avstralca na delo vodi. Kedar se je nasitil, potem ne pozná drugega dela, kakor spavanje. Avstralec strada ali lovi, jé ali spi. Kedar imá obilne lovine, ne spravi je za prihodnji dan, ker on ne vé, kaj se pravi skrbeti za drugi dan. On ti jé, kolikor vánj gré, in česar sam ne more pod streho spraviti, pomagajo mu bližnji sosedje. Ples je edina zabava, ki jo Avstralec še pozná, ta ples pa ni drugo kakor divje skakanje, ki pri polnej luni traje vso drago noč.

Vse življenje avstralčevo se suče poglavito samo v obitelji. Oženi se tolikokrat, kolikor žen se upa prerediti, ali radi siromaštva ima navadno le po dve, tri. Žena je možu prava robinja. Mož pojé najboljše kosove lovine, a žena mora od daleč sedeti pa čakati na slabe

ostanke. Ako je preveč dece, zlasti deklic, pobijejo jo koj po rojsteh. Mrtvece svoje navadno zakopljejo. Izkopljejo jamo, mrtveca zamotajo v skorjo in posadé v jamo, potem ga pokrijejo z vejami in prstjo, da ga ne morejo divji psi izkopati in požreti. Samo po nekodi starejše ljudi na grmadi sežigajo. Ako žena na porodu umrje, sežgó jo z živim detetom. Ime mrtvečevo ne sme nobeden v misel vzeti, in če imá kateri isto ime, mora je z drugim zameniti.

Verski nazori avstralčevi so zelo slabo razviti. Verujejo samo na hude duhove, kateri človeku vsak zleg in bolezen napravljajo. Druge kake vere ne poznajo. Nimajo podob, katerim bi se klanjali, nimajo duhovnikov. Mesto duhovnikov imajo čarodejnice, kateri morajo s svojim čaranjem uničiti upliv hudih duhov. Odkar so se belci v Avstraliji naselili, od takrat menijo Avstralci, da so v belcih oživel njihovi predniki, in da se vsak črnc po smrti spremeni v belca.

O kakem državnem urejenju Avstralcev ni da bi zinil. Po več rodbim ima navadno enega glavarja, no njegova moč je zelo neznatna. Razodeva se največ na vojski, ki jo vodijo pojedina plemena in rodbine. Ker Avstralci nimajo imetja in posesti, zato se vojskujejo navadno samo takrat, kedar jim je bila ženska ugrabljena, mrtvec izkopan, ali pa če menijo, da je ta ali oni iz druge rodbine katerega urekel, pa je radi tega obolel, ali celo umrl.

V Avstraliji so samo mala plemena, a vsako pleme govori drugače. No vsi ti jeziki so si po nekoliko podobni, niso pa podobni nobenemu drugemu jeziku zunaj Avstralije. Jezik jim vrlo ugodno zveni, pa je zelo siromašen. V njem se pokazuje cela duševna slika avstralčeva. Svoja zapažanja zná ti slikovito narisati, ali zato ne pozna nobene besede za pojmove, katere si človek z duševnim premišljanjem stvarja.

In to je mala slika človeka, ki stoji na prvej stopnji človeškega razvoja. Človek je to, ki živi samo od danes do jutri, ki ne zná, kaj je obleka, kaj je urejena hiša, ki pozna samo glad in nič drugega. Ima na novej Gvineji, na avstralijskem in azijskem Otočju tudi drugih divjih narodov, ali ti vsi stojé po nekoliko višje od Avstralca. Papuvanci na novej Gvineji gradé si hiše, imajo domačega prasiča in psa, imajo palmo; tudi po nekoliko kupčujejo. Malajci na azijskih in avstralijskih otokih so uže mnogo bolje razviti od Papuvancev. Priroda jim je dala raznih koristnih rastlin in živalij. Imajo urejena stanovanja, kupčujejo in tudi s poljedelstvom se ukvarjajo. Med Malajci stojé najvišje Javanci. Oni so se v svojej kulturi, poljedelstvu in trgovini uže do dobrega približali kulturnim narodom azijskim, s katerimi so v vednej dotiki.

Rastlinstvo v Avstraliji.

Avstralija ima svoj rastlinski svet; samo z Indije se je nekoliko tropskih rastlin priselilo. Zemlja v Avstraliji

ni prikladna poljedelstvu, tem bolje pa živinarstvu. Kar se tiče množine in lepote cvetja, ima Avstralija prvo mesto za Kapsko, katera ima najlepše cvetice na vsem svetu. Ali rastline avstralijske ne razvijajo hranivih plodov. Pa še drugo posebnost ima Avstralija. Če primerjamo rastlinstvo in živalstvo avstralijsko z onim ostalih delov sveta, prikazujejo se nam avstralijske oblike mnogo starejše. Vidi se nam, kakor da se nahajamo v prastarem svetu, ki je v poprejnih geologijskih dobah po ostalih krajih živel in izumrl. Med sesavci nahajamo v Avstraliji zlasti vrečarje, kateri so se na zemlji pojavili uže v jurskej formaciji. Rastlinstvo v Avstraliji je iako podobno onemu, ki je pri nas raslo za terciarne dobe. V Avstraliji razlikujemo tri razne oblike: slano pustinja, grmovje in gojzde.

V avstralijskih gojzdi rasejo največ evkalipti, ki so v rodu z mirtami. V gojzdu stoji evkalipt od evkalipta precej oddaljen, in ker pod njim ne rase malo drevje, zato je v takem gojzdu dosta planote, na katerej se ob deževju razvija bujna tratina, bogata paša premnogim čredam, pa tudi posejana je z najkrasnejšim cvetjem. Cvetnati svet pa je kratkega življenja. Nahajamo pa tu zlasti orhideje in liliaceje, to je take rastline, kakor ob suši pod zemljo nadaljujejo življenje svoje v gomolih in čebulah. Evkaliptov gojzd nas izredno iznenadja z nenavadno razdelbo svetlobe in sence. Perje na evkaliptu je kakor mrtvo, in ni položeno ploskama, temveč je obrnjeno gori s svojim robom. Radi tega so ga solnce ne prijema tako, in ob največjej vročini ne izpari mnogo vode. No radi tega so ti gojzdi brez sence, kar nas najbolje iznenadja.

Po rečnih dolovih (nazivajo jih creek), kateri niso močvirni, pa imajo pod zemljo dovelj vode, tam je gojzd nekoliko raznoličnejši. Evkalipti brzo rasejo in se potegnejo do nenavadne višine. Na vsem svetu je to najvišje drevo. Ob deževju se pokažejo veliki cvetovi. Na slabej zemlji zraste evkalipt komaj po 7 do 10 m visok. Z evkalipti v družbi rasejo trnjeve akacije, katere so mu tako podobne, da jih prvi hip skoro ni moči razločiti. Imajo ozko perje in živo cvetje. Razen tega drevja rasejo po Avstraliji jako čudne kazuarine, katere stojé v tistem razredu, kakor naše vrbe, topoli in breze. Na močvirnej zemlji rasejo razne palme po 18 do 24 m visoke, drevesaste praproti, potem cedre, bombaževci in razno drugo drevje najkrasnejše oblike. Zelo nenavadne oblike v avstralijskem gojzdu so lesnate trave. Naše trave so male, drobne, dočim trave avstralijske imajo stebila po 3 do 5, pa tudi po 10 m visoka, katera so često proti vrhu na dvoje razcepljena in na vrhu nosijo gosto grivo dolgega in ozkega perja.

Avstralijski z grmovjem skriti svet je suh in neprijazen, in zato tudi za kulturo neprikladen. To grmovje seza človeku do vratu in je tako gosto, da se težko skozi prodira. Na tem svetu rasejo vrlo razne vrstne rastline, največ mirte, akacije, proteaceje i. t. d. Pa vsega tega grmovja perje je trdo, sivo in skoro brez

sijaja; spominja nas lovorik, oleandrov, a često tudi vresja. Pojedine vrste je težava razločevati, dokler se cvetje ne pokaže. In vse to cvetje je vrlo krasnih boj, ali brez duha.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz deželnega zbora kranjskega.

Z a k o n

z dne

s katerim se nekatera določila deželnih zakonov z dne 29. aprila 1873. l. dež. zak. št. 22, in z dne 9. marcija 1879. l. dež. zak. št. 13, prenarejajo, oziroma dopolnjujejo.

(Konec.)

§ 6.

Učiteljem, kateri so kot stalni učitelji na jedni ter isti jednorazredni ljudski šoli z letno plačo IV. vrste zadovoljivo službovali deset let, gre razven zakonitih starostnih doklad, še osobna doklada 50 gld., ki se pri odmeri pokojnine ne všteva.

Priznanje te osobne doklade izreče deželni šolski svet, sporazumno z deželnim odborom.

§ 7.

Kadar bi se pri razvrstitvi učiteljskih služeb po določenih tega zakona uvrstila kakšna učiteljska služba v menj založeno plačilno vrsto, gre sedanjemu imetniku te učiteljske službe prejšnja višja plača in isti prejem višji znesek kot dopolnitveno doklado letne plače.

§ 8.

Tistim učiteljem (učiteljicam) na javnih občnih ljudskih šolah v Ljubljani, kateri so imeli pri začetku veljavnosti tega zakona pravice do višjih nego v zgornjih §§ 4. in 5. določenih službeno starostnih doklad in stanarin, ostane ohranjena ta pravica in prejmo isti višji znesek kot dopolnitveno doklado.

§ 9.

Določil deželnega zakona z dne 30. aprila 1886. l., dež. zak. št. 11, o opravičnih dokladah, katere so pri odmeri pokojninskih užitkov vštene, ne dotika se ta zakon.

§ 10.

Ta zakon stopi v veljavnost z začetkom prvega solnčnega leta, ki pride po njega razglasitvi.

S tem zakonom so razveljavljeni §§ 18., 22., 30., 33., 34., 37., 38. in 67. zakona z dne 29. aprila 1873. leta, dež. zak. št. 22, dalje §§ 38. in 39. zakona z dne 9. marcija 1879, l., dež. zak. št. 13, po vsi svoji vsebini, nadalje § 58 prvega in §§ 22. in 33. zadnjega zakona, v kolikor se isti tičejo podučiteljev (podučiteljic).

§ 11.

Mojemu ministru za bogočastje in uk je naročeno izvršiti ta zakon.

Tisza odhaja.

„Veliko pesov je zajčeva smrt“ pravi pregovor, ki se zopet potrjuje glede ogerskega ministerskega predsednika Kolomana Tisze. Petnajst let je Koloman Tisza gospodaril na Ogorskem neomejeno, odkar je odložil kot vodja skrajne stranke svojo tigrovo kožo. Vse kar se je tam godilo minulih 15 let, bilo je njegovo delo: volitve v državni zbor, vse narodno, gospodarsko, notranje in unanje politično postopanje v Ogorski, kar je imelo količkaj pomena, sme se imenovati njegovo delo.

Prav tako tudi razmera med našo avstrijsko državo prihajale so iz rok Tiszovih. Še le odkar je pri nas nastopilo ministerstvo Taaffe-jevo, more se govoriti o bolj samostojnem ravnanju totranske vlade.

Tisza ni nikdar prikrival svojega sovraštva nasproti Slovanom, in unanja politika njegova obračala je najostreje ost proti Ruski, kar se lahko tolmači iz dogodbl. 1848. Zato pa so bili Madjari vedno tudi pri najugodnejših razmerah naše države, zvesti zavezniki Nemške, celo takrat, ko smo mi imeli vojsko z njo. Nasproti vojaštvu branil je Tisza vse izgrede madjarskega šovinizma, spominjamo se na dogodb Jansky-jevo. Nasproti pa moramo biti pravični odhajajočemu ministru, da je toliko pomenljivo zboljšal gospodarske in izrekoma prometne zadeve svoje domovine, da ga v tej stvari ni dosegel nihče pred njim in ga bode težko tudi kedo za njim. Tisza je hladnokrvna glava, ki si je med svojimi pristaši in tudi nasprotniki, pridobil toliko veljavo, da je njegova beseda obveljala vedno in povsod.

V protislovje zapletel se je pri svojih izjavah gledé domovinskega zakona, kateri se ima premeniti, resnično, samo zavolj osebe Košut-ove.

To protistovje nakopalo mu je toliko britkih napadov od strani opozicije, da bi bila desetina njih že zdavnej vsakega drugega moža pripravila do odstopa — Tisza pa je stal sred vseh nepretrganih napadov, kakor skala in ko se je že majalo vse krog njega, on se še ni ganil.

Sadaj pa je vendar nastopila posledica neizogibna: Tisza odhaja toda samo od ministerskega sedeža, ne pa od političnega delovanja. On namerava ostati vodja liberalne stranke, z katere pomočjo je do sedaj vladal.

Nadalje hoče odgovoren ostati stranki in bode, dokler mu ta ostane zvesta, dejansko zapovedava vladi.

Zadnje dni obrnila se je stvar v toliko, da baje Tisza sam odločno odklanja vodstvo liberalne stranke državnega zbora, da pa samo ob sebi hoče v njegovi sredi in svoj vpliv izkoristiti v toliko, kolikor mu to pripušča in naklada njegova osebna veljava brez ministerskega dostojanstva.